

PM 2004 RIV (Dnr 322-4064/2003)

Promemorian Skriftliga omdömen vid andra betygstillfällen än slutbetyget i grundskolan och gymnasieskolan

Remiss från utbildningsdepartementet

Remisstid 20 februari 2004

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande

1. Som svar på remissen från utbildningsdepartementet överlämnas och åberopas denna promemoria.
2. Protokollet i detta ärende förklaras omedelbart justerat.

Föredragande borgarrådet Erik Nilsson anför följande.

Ärendet

Utbildningsdepartementet har remitterat promemorian *Skriftliga omdömen vid andra betygstillfällen än slutbetyget i grundskolan och specialskolan*. Promemorian redovisas i *bilaga 2*.

I promemorian presenteras ett förslag om att införa skriftliga omdömen för elever som inte når målen när terminsbetyg skall sättas i grundskolans år åtta och nio och specialskolans år nio och tio.

Remisser

Ärendet har remitterats till utbildningsnämnden, stadsledningskontoret och stadsdelsnämnderna Rinkeby, Östermalm och Hägersten.

Utbildningsnämnden är positiv till promemorians förslag men pekar på behovet av betydande insatser för kompetensutveckling av lärare för att stärka bedömarkompetensen och bedömaröverensstämmelsen i staden.

Stadsledningskontoret är positiv till utbildningsdepartementets förslag. Kontoret vill dock påpeka att detta kan kräva insatser för kompetensutveckling av lärare för att stärka bedömarkompetensen och för att ge en likvärdig bedömning över staden. Dessa eventuella insatser bör finansieras av staten.

Rinkeby stadsdelsnämnd ställer sig i huvudsak positiv till innehållet i promemorian. Nämnden anser att införandet av en skyldighet att upprätta ett skriftligt omdöme några veckor efter utvecklingssamtalet innebär ett merarbete för lärarna. Antalet elever i Rinkeby som inte uppnår kunskapsmålen är många fler än genomsnittet i staden.

Östermalms stadsdelsnämnd ställer sig bakom promemorians förslag.

Hägerstens stadsdelsnämnd stöder promemorians förslag att införa obligatoriska skriftliga omdömen i grundskolan under höst- och vårterminen i skolår åtta och höstterminen i skolår nio.

Mina synpunkter

I regeringens kvalitetsprogram för skolan som presenterades under våren 2003 anges att skolan ska ta ett tydligare ansvar för kommunikationen om elevens studieutveckling under hela skoltiden. Informationen skall grunda sig på en utvärdering och bedömning av utvecklingen i relation till målen i läroplanen och i kursplanerna för skolår fem och nio. Regeringen har nyligen ändrat bestämmelserna om utvecklingssamtal i grundskoleförordningen för att den information som lämnas i anslutning till utvecklingssamtalen tydligare skall kopplas till de nationella målen.

I den remitterade promemorian föreslås att skriftliga omdömen skall utfärdas i grundskolan och specialskolan för en elev som, vid andra betygstillfällen än när slutbetyget skall sättas, inte når upp till de mål som lokalt bestämts för ett ämne eller ämnesblock. Jag är positiv till förslaget att skärpa kraven på tidig och tydlig information om elevernas studieutveckling. Jag tror att införandet av skriftliga omdömen i ett tidigare skede än i slutbetyget tillsammans med utvecklingssamtal och individuella utvecklingsplaner är åtgärder som kan bli ett stöd och incitament för eleverna att nå målen vid avslutad skolgång. Jag tror också att dessa förändringar kommer att ställa högre krav på lärarnas förmåga att för föräldrar och elever kunna tolka och kommunicera "de lokala målen".

Regeringen konstaterar i utvecklingsplanen för kvalitetsarbetet i förskola, skola och vuxenutbildning att staten bör stödja kompetensutveckling av lärare när det gäller genomförandet av utvecklingssamtalen och utformandet av de individuella utvecklingsplanerna, vilket jag varmt välkomnar.

Skolverkets och stadens egna utvärderingar har visat att det finns brister i bedömaröverensstämmelsen både på kommun- och skolnivå. Om eleven skall få det stöd som skriftliga omdömen är tänkta att ge och tillsammans med utvecklingssamtalen ses som ett tillförlitligt instrument för information till elever och föräldrar tror jag att det behövs statliga insatser för kompetensutveckling även inom detta område.

Jag föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande

1. Som svar på remissen från utbildningsdepartementet överlämnas och återopas denna promemoria.
2. Protokollet i detta ärende förklaras omedelbart justerat.

Stockholm den 12 februari 2004

ERIK NILSSON

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarrådet *Kristina Axén Olin* (m) enligt följande.

Jag föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

1. delvis godkänna föredragande borgarråds förslag till beslut
2. staden hemställer hos regeringen att skriftliga omdömen införs från förskoleklassen
3. staden hemställer hos regeringen att betyg införs redan från mellanstadiet
4. staden hemställer hos regeringen att fler betygssteg införs

5. staden hemställer hos regeringen att Skolverket skriver tydligare betygsriterier, samt
6. därutöver anför följande.

De ansvariga för det svenska skolväsendet erkänner nu de oacceptabla bristerna. I en departementsskrivelse föreslår skolministern ett antal förändringar i syfte att förbättra den alarmerande situationen. Men förslagen går inte till roten. Trots att det i promemorian konstateras att dagens betyg sätts för sent och ger en alltför ofullständig information om elevernas kunskapsutveckling, föreslår regeringen att skriftliga omdömen endast ska införas för elever som inte nått målen i grundskolans årskurs åtta och nio.

Skärpta kunskapskrav tillsammans med tidig och tydlig information om elevernas studieutveckling är några av de åtgärder som krävs för att rätta problemen i skolan. Skriftliga omdömen bör därför vara obligatoriska redan från förskoleklassen, betygen bör ges från mellanstadiet. Dessutom bör dagens krav på att skriftliga omdömen inte får vara "betygsliknande" tas bort. Kravet bygger på en subjektiv bedömning av vad som är betygsliknande och riskerar dessutom att leda till en uttunnad information då man kan dra sig för att vara tydlig i värderingen och kopplingen till kunskapsmålen.

För att betygen korrekt ska kunna visa vilka kunskaper som eleverna har uppnått måste det nationella betygssystemet utvecklas. Bland annat bör fler betygssteg införas och Skolverket måste ta fram nya betygsriterier som är tydligare och lättare för lärarna att tolka.

Särskilt uttalande gjordes av borgarrådet *Viviann Gunnarsson* (mp) enligt följande.

Under rådande omständigheter välkomnar vi detta förslag som en hjälp i den betygsinriktade skolan. Skriftliga omdömen istället för betyg för de elever som inte når målen när terminsbetyg ska sättas blir ett positivt sätt att påvisa vad eleverna uppnått och hur långt de kommit i sin egen kunskapsutveckling. Ett av de alternativ till betyg som miljöpartiet föreslagit är just skriftliga omdömen.

Men vi i miljöpartiet tror det är fullt möjligt att skapa en betygsfri skola. Vi har motionerat i fullmäktige med förslag om Stockholm som en försökskommun utan betyg i skolan. Alla elever ska ges lust att lära i skolan och för hela livet. En regelbunden och tät dialog mellan skolan, eleven och föräldrarna är en viktig förutsättning.

ÄRENDET

Utbildningsdepartementet har remitterat promemorian *Skriftliga omdömen vid andra betygsstillfällen än slutbetyget i grundskolan och specialskolan*. Promemorian redovisas i bilaga 2.

REMISSER

Ärendet har remitterats till utbildningsnämnden, stadsledningskontoret och stadsdelsnämnderna Rinkeby, Östermalm och Hägersten.

Utbildningsnämnden beslöt den 22 januari 2004 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som yttrande över remissen.

Reservation anfördes av *Jan Björklund m fl* (fp), *Mikael Söderlund m fl* (m) och *Jonas Vikman* (kd), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av *Lovisa Morén* (mp), *bilaga 1*.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 16 december 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

I promemorian presenteras ett förslag om att införa skriftliga omdömen för elever som inte når målen när terminsbetyg skall sättas i grundskolans år åtta och nio och specialskolans år nio och tio. Utbildningsförvaltningen är positiv till förslaget, men pekar på behovet av betydande insatser för kompetensutveckling av lärare för att stärka bedömarkompetensen och bedömaröverensstämmelsen i staden.

Bakgrund

I utbildningsdepartementets promemoria presenteras ett förslag om att införa skriftliga omdömen för elever som inte når målen när terminsbetyg skall sättas i grundskolans år åtta och nio och specialskolan år nio och tio. Som bakgrund till förslaget redovisas åtgärder regeringen har vidtagit för att förbättra och förstärka informationen mellan skola och hem om elevens studieutveckling och studieresultat enligt följande.

Regeringens kvalitetsprogram

I regeringens kvalitetsprogram för skolan som presenterades under våren 2003 anges att skolan måste ta ett tydligare ansvar för kommunikationen om elevens studieutveckling under hela skoltiden. Informationen skall grunda sig på en utvärdering och bedömning av utvecklingen i relation till målen i läroplanen och i kursplanerna för skolår fem och nio. Regeringen har nyligen ändrat bestämmelserna om utvecklingssamtal i grundskoleförordningen för att den information som lämnas i anslutning till utvecklingssamtalen tydligare skall kopplas till de nationella målen.

Individuella utvecklingsplaner

Regeringen anser att utvecklingssamtalen regelmässigt bör leda fram till framåtsyftande individuella utvecklingsplaner, som anger vad som behöver göras för att eleverna ska nå målen. Dokumentet skall därför inte vara betygsliknande utan fungera som en plan för fortsatt utveckling och inläring. Enligt regeringens kvalitetsprogram är regeringens intention att krav på individuella utvecklingsplaner skall införas senast den 1 december 2004.

Skriftliga omdömen i grundskolans skolår nio och specialskolans skolår tio

Skyldigheten att utfärda skriftligt omdöme när slutbetyg skall sättas i grundskolans skolår nio regleras i grundskoleförordningen. Under våren 2003 beslutade regeringen om en ändring. Ändringen innebär att det numera föreligger en skyldighet att utfärda ett skriftligt omdöme om en elev som inte når upp till de mål i ett ämne eller ett ämnesblock som enligt kursplanen skall ha uppnåtts i slutet av det nionde skolåret. Motsvarande ändring har genomförts i specialskoleförordningen.

Särskolan

Frågan om skriftliga omdömen i särskolan kan komma att aktualiseras efter att den s.k. Carlbeck-kommittén, med uppdrag att se över utbildningen för elever med utvecklingsstörning, har avslutat sitt arbete.

Promemorians förslag

Mot bakgrund av ovan redovisade resonemang och åtgärder föreslås att skriftliga omdömen skall utfärdas i grundskolan och specialskolan för en elev som, vid andra betygstillfällen än när slutbetyget skall sättas, inte når upp till de mål som lokalt bestämts för ett ämne eller ämnesblock. Nya bestämmelser bör införas i grundskoleförordningen respektive specialskoleförordningen. Omdömena skall ligga till grund för framåtsyftande åtgärder och tillsammans med utvecklingssamtal och individuella utvecklingsplaner utgöra en samlad insats för att ge alla elever ökade möjligheter att lämna skolan med fullständiga betyg.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Utbildningsförvaltningen är positiv till förslaget att skärpa kraven på tidig och tydlig information om elevernas studieutveckling. Förvaltningen delar till fullo uppfattningen att införandet av skriftliga omdömen i ett tidigare skede än i slutbetyget tillsammans med utvecklingssamtal och individuella utvecklingsplaner är en åtgärd som kan bli ett stöd och incitament för eleverna att nå målen vid avslutad skolgång. Förvaltningen ställer sig dock frågande till varför inte åtgärdsprogram tas upp i promemorian utan endast individuella utvecklingsplaner. En annan fråga är varför man inte avvaktat beslut om den nya skollagen om skriftliga omdömen.

Regeringen konstaterar i utvecklingsplanen för kvalitetsarbetet i förskola, skola och vuxenutbildning att staten bör stödja kompetensutveckling av lärare när det gäller genomförandet av utvecklingssamtalen och utformandet av de individuella utvecklingsplanerna. Utbildningsförvaltningen vill också peka på att ändringen kommer att ställa än större krav på lärarnas förmåga att för föräldrar och elever kunna tolka och kommunicera ”de lokala målen”. Skolverkets och stadens egna utvärderingar har visat att det finns brister när det gäller bedömarkompetens hos lärarna och i bedömaröverensstämmelsen både på kommun- och skolnivå. Om eleven skall få det stöd som skriftliga omdömen är tänkta att ge och tillsammans med utvecklingssamtalen ses som ett tillförlitligt instrument för information till elever och elever behövs enligt förvaltningen betydande statliga insatser för kompetensutveckling inom detta område.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 21 januari 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

I Utbildningsdepartementets promemoria presenteras ett förslag om att införa skriftliga omdömen i grundskola och specialskola, för de elever som vid andra betygstillfällen än när slutbetyg skall sättas, inte når målen som lokalt bestämts för ett ämne eller ämnesblock. Detta gäller för elever i grundskolan år 8 och 9 och i specialskolan år 9 och 10.

Stadsledningskontoret är positiv till utbildningsdepartementets förslag att införa obligatoriska skriftliga omdömen. Kontoret vill dock påpeka att detta kan kräva insatser för kompetensutveckling av lärare för att stärka bedömarkompetensen och för att ge en likvärdig bedömning över staden. Dessa eventuella insatser bör finansieras av staten.

Stadsledningskontorets synpunkter

Stadsledningskontoret är positiv till promemorians förslag avseende obligatoriska skriftliga omdömen. Detta tidigarelägger och tydliggör syftet med att ge information om elevernas studieutveckling. Kontoret delar uppfattningen att införandet av skriftliga omdömen i ett tidigare skede än i slutbetyget i kombination med utvecklingssamtal och individuella utvecklingsplaner är en åtgärd som kan bli ett stöd och incitament för eleverna att nå målen när slutbetyg sätts.

Stadens skolor arbetar redan idag med att göra bedömningar av vilka kunskaper eleven inhämtat och vad som återstår för att eleven skall erhålla betyget Godkänd. Stadsledningskontoret anser att promemorians förslag på skriftliga omdömen skulle formalisera dokumentationen på ett mer enhetligt sätt.

Stadsledningskontoret ser dock en liten fara i att större krav kommer att ställas på lärarnas förmåga att kunna tolka och kommunicera de lokala målen med elever och föräldrar. Enligt utvärderingar visar det sig att det förekommer olikheter i bedömningarna bland lärarna likväl som det förekommer olikheter såväl på kommun- som skolnivå. Stadsledningskontorets bedömning är att om skriftliga omdömen skall vara en tillförlitlig metod att informera elever och föräldrar på behövs statliga kompetensutvecklingsinsatser för att uppnå likvärdiga bedömningar.

Rinkebys stadsdelsnämnd beslöt den 22 januari 2004 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som yttrande över remissen.

Reservation anfördes av *Kerstin Gustafsson m.fl.* (m), *Viktor Flores m.fl.* (fp), *Dikran Demir m.fl.* (kd), bilaga 1.

Rinkebys stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 14 januari 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

Nämnden har via Kommunstyrelsen fått på remiss från Utbildningsdepartementet att lämna synpunkter på promemorian ”Skriftliga omdömen vid andra betygstillfällen än slutbetyget i grundskolan och specialskolan”. Förvaltningen har inget att invända mot innehållet i promemorian och ställer sig i huvudsak positiv till innehållet i promemorian.

Förvaltningens synpunkter

Alla åtgärder som kan förstärka informationen till hemmen måste ses som positiva för elevens möjligheter att uppnå kunskapsmålen. Det positiva i den typ av skriftliga omdömen som föreslås är att fokus inte skall ligga på elevens brister, utan istället ses som motiverande och stärkande för elevens möjligheter att uppnå skolans kunskapsmål.

I skolorna i Rinkeby läggs ett stort arbete ned av varje enskild lärare på de skriftliga underlagen till det individuella utvecklingssamtalen. Informationen till förälder och elev är både tydlig och frekvent. Att införa en skyldighet att upprätta ett skriftligt omdöme några veckor efter utvecklingssamtalet innebär ett merarbete för lärarna. Antalet elever i Rinkeby som inte uppnår kunskapsmålen är många fler än genomsnittet i staden.

Vad gäller särskolan är det motiverat att ge omdömen på samma grunder som för grundskolan, under förutsättning att de formuleras på ett sätt som stärker eleverna.

Östermalm stadsdelsnämnd beslöt den 29 januari 2004 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som yttrande över remissen

Särskilt uttalande gjordes av *Rolf Lindell m fl* (s), *Aila Erkkilä* (v) och *Ann-Sofi Matthiesen* (mp), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Helena Bonnier m.fl* (m), *Claes Fleming m.fl* (fp) och *Jan Ulander* (kd), bilaga 1.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 16 december 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

Östermalms stadsdelsnämnd har fått utbildningsdepartementets promemoria ”Skriftliga omdömen vid andra betygstillfällen än slutbetyget i grundskolan och specialskolan” (U2003/4604/S) på remiss för yttrande senast den 30 januari 2004. I promemorian föreslås att skriftliga omdömen införs i grundskola och specialskola, för elev som, vid andra betygstillfällen än när slutbetyg ska sättas, inte når upp till de mål som lokalt bestämts för ett ämne eller ämnesblock. Stadsdelsförvaltningen instämmer i utbildningsdepartementets förslag att införa skyldighet att utfärda skriftliga omdömen för elever som inte når de lokala målen när terminsbetyget ska sättas i årskurs åtta och sedan vid därpå följande betygstillfällen under vårterminen i årskurs åtta och höstterminen i årskurs nio.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen ställer sig bakom införandet av skyldighet att utfärda skriftliga omdömen för elever som inte når de lokala målen när terminsbetyget ska sättas i årskurs åtta och sedan vid därpå följande betygstillfällen under vårterminen i årskurs åtta och höstterminen i årskurs nio.

Hägerstens stadsdelsnämnd beslöt den 29 januari 2004 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som yttrande över remissen.

Särskilt uttalande gjordes av *Abit Dundar m.fl.* (fp), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Bengt Sundell m.fl.* (v), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Ylva Wahlström m.fl.* (mp), bilaga 1.

Hägerstens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 9 januari 2004 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

Remissyttrande med anledning av regeringens förslag att skriftliga omdömen ska utfärdas i grundskolan och specialskolan för elev som, vid andra betygstillfällen än när slutbetyget ska sättas, inte når upp till de mål som lokalt bestämts för ett ämne eller ämnesblock. Hägerstens stadsdelsförvaltning stöder förslaget.

Bakgrund

För de elever som inte når upp till kursplanens mål i ett ämne eller ämnesblock föreligger redan i dag en skyldighet att utfärda ett skriftligt omdöme när slutbetyget ska sättas i grundskolans skolår nio, GrF 7 kap 9 §. Promemorians förslag innebär en skyldighet att även utfärda skriftliga omdömen för de elever som inte når de lokala målen när terminsbetyget ska sättas under höst- och vårterminen i skolår åtta och höstterminen i skolår nio.

Syftet med det skriftliga omdömet under höst- och vårterminen i skolår åtta och höstterminen i skolår nio är i första hand att det ska användas internt i kontakter mellan elevens olika lärare, mellan lärare och elev och mellan lärare och förälder. Omdömena omfattar enbart de elever som inte nått målen och ska ses som ett riktat instrument för att så tidigt som möjligt fånga upp dessa elever. Omdömena ska, tillsammans med utvecklingssamtal och individuella

utvecklingsplaner, utgöra en samlad och framåtriktande insats för att ge alla elever en möjlighet att lämna grundskolan med fullständiga betyg.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Hägerstens stadsdelsförvaltning stöder promemorians förslag att införa obligatoriska skriftliga omdömen i grundskolan under höst- och vårterminen i skolår åtta och höstterminen i skolår nio.

Lärarna gör redan i dag en bedömning av vilka kunskaper eleven inhämtat och vad som återstår för att få betyget Godkänd. Ett skriftligt omdöme där det framgår vilka mål eleven uppnått i det aktuella ämnet/ämnesblocket, vilka kunskaper eleven ännu inte inhämtat och vad som återstår för att eleven ska nå målen och därmed få betyg, fyller flera positiva funktioner.

Omdömet kan

- ? Bli ett säkrare sätt att nå alla föräldrar med information. Det skriftliga omdömet kan till exempel vara ett stöd för föräldrar som inte behärskar det svenska språket tillräckligt bra för att tillgodogöra sig all information i ett utvecklingssamtal.
- ? Fungera som stimulans och motivation för eleven. Det skriftliga omdömet ger tydlig information både om vad eleven redan kan och vad som behöver tas igen.
- ? Ligga till grund för den individuella studieplaneringen för elever som inte når betyget Godkänd i flera ämnen.

RESERVATIONER MM

Utbildningsnämnden

Reservation anfördes av Jan Björklund m fl (fp), Mikael Söderlund m fl (m) och Jonas Vikman (kd) enligt följande.

Vi reserverar oss mot utbildningsnämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle besluta

1. i huvudsak godkänna förvaltningens förslag till beslut, samt att
2. därutöver anförda följande:

Utbildningsdepartementet har i en promemoria föreslagit att skriftliga omdömen ska införas för elever som inte når målen i grundskolan år åtta och nio. Nya siffror från Skolverket visar att var fjärde elev inte är godkänd i alla ämnen, av eleverna som lämnade grundskolan våren 2003 var tio procent inte behörig till gymnasieskolan. Förslaget speglar regeringens desperation över att allt fler elever lämnar grundskolan utan godkända betyg samtidigt som det åskådliggör på ett mycket tydligt sätt att det är alldeles för sent att ge betyg för först gången i årskurs 8. Skärpta kunskapskrav tillsammans med tidig och tydlig information om elevernas studieutveckling är några av de åtgärder som krävs för att rätta problemen i skolan. Skriftliga omdömen bör därför vara obligatoriska redan från förskoleklassen; betyg bör ges från mellanstadiet.

Särskilt uttalande anfördes av Lovisa Morén (mp) enligt följande.

Förslaget att införa skriftliga omdömen i stället för betyg för de elever som inte når målen när terminsbetyg skall sättas är mycket bra. Det blir ett positivt sätt att påvisa vad eleverna uppnått och hur långt de kommit i sin egen kunskapsutveckling. Att på detta sätt i bred skala använda sig av skriftliga omdömen för att värdera kunskapsinhämtning kan utgöra ett viktigt steg på vägen i utvecklandet av ett alternativt system till betygen som sådant.

Rinkebys stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Kerstin Gustafsson m.fl. (m), Viktor Flores m.fl. (fp), Dikran Demir m.fl. (kd) enligt följande.

Vi reserverar oss mot nämndens beslut då vi yrkade att nämnden skulle besluta följande.

Stadsdelsnämnden beslutar att

1. att i huvudsak godkänna förvaltningens förslag
2. att därutöver anförda följande:

Utbildningsdepartementet har i en promemoria föreslagit att skriftliga omdömen ska införas för elever, som inte når målen i grundskolan år åtta och nio. Nya siffror från Skolverket visar att var fjärde elev inte är godkänd i alla ämnen. Av eleverna som lämnade grundskolan våren 2003 var tio procent inte behöriga till gymnasieskolan.

Förslaget speglar regeringens desperation över att allt fler elever lämnar grundskolan utan godkända betyg, samtidigt som det åskådliggör på ett mycket tydligt sätt att det är alldeles för sent att ge betyg för första gången i årskurs åtta. Skärpta kunskapskrav tillsammans med tidig och tydlig information om elevernas studieutveckling är några av de åtgärder som krävs för att rätta problemen i skolan. Skriftliga omdömen bör därför vara obligatoriska redan från förskoleklassen, betyg bör ges från mellanstadiet.

Östermalms stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Rolf Lindell m fl (s), Aila Erkkilä (v) och Ann-Sofi Matthiesen (mp), enligt följande.

Skolan är redan idag enligt lag skyldig att en gång per termin bjuda in föräldrar till utvecklingssamtal (grundskoleförordningen 7:2). I förslaget ges nu skolan en tydligare skyldighet att informera föräldrar och elever om elevens studieutveckling kontinuerligt under hela grundskoletiden. Utvecklingssamtalen har en viktig roll och de bör regelmässigt leda fram till en framtidsytande individuell utvecklingsplan. En förutsättning för ett bra utvecklingssamtal är att lärarna ger tydliga besked till föräldrar och elev om dennes studieresultat i förhållande till de krav och målsättningar som finns.

Vi är positiva till att man för de elever som inte når målen i åk 9 föreslår att införa en skyldighet för skolan att utfärda skriftliga omdömen där de kunskaper eleven har redovisas som underlag för de kompletterande stöd eleven behöver för att nå godkänt. Det kan vara värt att nämna att andelen elever som är behöriga till gymnasieskolan har ökat från 87,3 % till 88,6% på ett år. Elevernas genomsnittliga meritvärden har ökat med 3,2 från 212,2 till 215,4. Andelen elever som inte nått målen i alla ämnen har minskat med 1,5 %. Detta är mycket glädjande och visar att vi är nu är på rätt väg.

Folkpartiet och moderaterna har tidigare lagt förslag om att alla elever i grundskolan varje år av sin lärare ska få skriftliga omdömen som liknar betyg i samtliga ämnen. Vi är till skillnad från fp och m övertygade om att det moderna samhällets och arbetslivets krav bäst tillgodoses av en skola med väl fungerande regelbundna utvecklingssamtal som leder fram till individuella utvecklingsplaner. Ju bättre samarbete mellan skolan och föräldrarna utifrån jämlika relationer desto bättre är möjligheterna enligt vår mening att vi vuxna som finns kring våra barn och ungdomar ska kunna stödja dem i sitt kunskapsinhämtande och i utvecklingen av sin ”sociala kompetens”.

Reservation anfördes av Helena Bonnier m fl (m), Claes Fleming m fl (fp) och Jan Ulander (kd), enligt följande.

Stadsdelsnämnden föreslås besluta

- att hemställa hos regeringen om dispens att få genomföra försöksverksamhet med skriftliga omdömen från år ett vid grundskolorna inom Östermalms stadsdelsnämndsområde,
- att hemställa hos regeringen att det nationella betygssystemet ändras så att nationella betyg sätts senast i år 6 och ges i sex steg,
- att hemställa hos regeringen att tillåta de kommuner som så önskar att införa betyg i lägre åldrar än idag samt
- att därutöver anföras

I promemorian konstateras bl a att *”det betygssystem som finns idag fyller en viktig funktion, men ger enligt regeringen en alltför ofullständig och sen information om elevernas kunskapsutveckling”* men promemorian innehåller inte ett enda förslag för att komma till rätta med detta. Det enda konkreta förslaget handlar om att elever i år 8 som inte når målen ska få ett skriftligt omdöme i stället för betyg.

Vi anser att det nationella betygssystemet bör utvecklas för att ge en tidigare och mer omfattande bild av elevernas kunskapsinhämtande och utveckling. Det vore en konstruktiv lösning då man bygger på ett befintligt system och det ger jämförbarhet mellan skolor och kommuner. Det vore rimligt med en nationell avstämning i mitten av skolgången, senast i år 6. Kursplanerna innehåller uppnåendemål i år 5, vilket man då kan stämma av emot. Vi begär därför att nationella betyg ska sättas senast i år 5. Enligt vår uppfattning är antalet betygssteg för få och betygssystemets potential som informationsgivare och motivationsskapare kan inte utnyttjas fullt ut. Stegen upplevs av många som för stora och skapar orättvisor. Vi anser därför att antalet betygssteg ska utökas väsentligt till tio steg.

Vi är vidare beredda att driva försöksverksamhet med denna inriktning för att skapa erfarenheter inför en ändring av betygssystemet på nationell nivå. Vi vill betona att betyg i tidigare årskurser inte har som syfte att vara urvalskriterium, utan syftet är att ge information till elever, hem och kommun om elevernas kunskapsutveckling.

Utifrån principiella grunder med kommunalt självstyre anser vi att dagens förbud mot att ge betyg före år 8 ska tas bort. Det bör ingå i den lokala kompetensen att avgöra hur man vill säkerställa att eleverna når målen och då måste utvärderingen vara en viktig dimension som man kan påverka. Av det skälet bör också dagens krav på att informationen inte får vara ”betygsliknande” tas bort eftersom det dels bygger på en subjektiv bedömning av vad som är betygsliknande och dels riskerar att leda till en uttunnad information då man kan dra sig för att vara tydlig i värderingen och kopplingen till målen.

Hägerstens stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Abit Dundar m.fl. (fp), enligt följande.

Utbildningsdepartementet har i en promemoria föreslagit att skriftliga omdömen ska införas för elever som inte når målen i grundskolan år åtta och nio. Nya siffror från Skolverket visar att var fjärde elev inte är godkänd i alla ämnen, av eleverna som lämnade grundskolan våren 2003 var tio procent inte behörig till gymnasieskolan.

Förslaget speglar regeringens desperation över att allt fler elever lämnar grundskolan utan godkända betyg samtidigt som det åskådliggör på ett mycket tydligt sätt att det är alldeles för sent att ge betyg för först gången i årskurs 8.

Skärpta kunskapskrav tillsammans med tidig och tydlig information om elevernas studieutveckling är några av de åtgärder som krävs för att rätta problemen i skolan. Skriftliga omdömen bör därför vara obligatoriska redan från förskoleklassen; betyg bör ges från mellanstadiet.

Särskilt uttalande gjordes av Bengt Sundell m.fl. (v), enligt följande.

Vi vill komplettera stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande med att ta upp behovet av insatser för berörda lärare. Vänsterpartiet instämmer i utbildningsförvaltningens synpunkter (03-12-16) när det gäller behovet av betydande insatser för bl. a. kompetensutveckling av lärare för att stärka bedömarkompetensen och bedömaröverensstämmelsen i staden.

Utbildningsförvaltningen pekar på att de individuella utvecklingsplanerna tas upp men inte några åtgärdsprogram, och att det är en brist. Utbildningsförvaltningen undrar också varför man inte avvaktar beslut om den nya skollagen om skriftliga omdömen.

Utbildningsförvaltningen hänvisar till Skolverkets och stadens egna utvärderingar som ” har visat att det finns brister när det gäller bedömarkompetens hos lärarna och i bedömaröverensstämmelsen både på kommun- och skolnivå. Om eleven skall få det stöd som skriftliga omdömen är tänkta att ge och tillsammans med utvecklingssamtalen ses som ett tillförlitligt instrument för information till elever behövs enligt förvaltningen betydande statliga insatser för kompetensutveckling inom detta område.

Särskilt uttalande gjordes av Ylva Wahlström m.fl. (mp), enligt följande.

Under rådande omständigheter välkomnar vi detta förslag som en hjälp i den betygsinriktade skolan. Men vi miljöpartister tror de är fullt möjligt att skapa en betygsfri skola! Vi har lagt motion i fullmäktige med förslag om Stockholm som en försökskommun utan betyg i skolan. Många skolungdomar skulle glädjas med oss, även duktiga. Och alla elever skulle kunna lära för livet! En grundnivå bör dock finnas och dit ska alla som tillhör grundskolan kunna nå, med resurser där de behövs. Men vem av oss kan tänka sig att ha en arbetsmiljö där vi inte får ta några felsteg för de försvårar våra framtida möjligheter? Även högstadiel elever måste kunna känna en vardagslunk och en lust att lära i skolan och för hela livet!

PROMEMORIAN

Skriftliga omdömen vid andra betygstillfällen än slutbetyget i grundskolan och specialskolan**1. Inledning**

I denna promemoria presenteras ett förslag om skriftliga omdömen förelever som inte når målen när terminsbetyg skall sättas i grundskolans årskurser åtta och nio respektive specialskolans årskurser nio och tio. Det nuvarande betygssystemet som innehåller bestämmelser om bl.a. skriftliga omdömen i samband med slutbetyget har behandlats av riksdagen (prop. 1994/95:85, bet. 1994/95:UbU6, rskr. 1994/95:136). Avsikten är att även föreliggande förslag skall presenteras för riksdagen i en proposition.

Promemorian, som har utarbetats inom Utbildningsdepartementet, är avsedd att utgöra ett underlag för den fortsatta beredningen av förslaget. I det följande redovisas först de olika åtgärder regeringen nu vidtagit för att förbättra och förstärka informationen mellan skola och hem omelevens studieutveckling och studieresultat. Mot denna bakgrund presenteras sedan promemorians förslag i avsnitt 3.

2. Regeringens kvalitetsprogram

Utbildningsministern presenterade under våren 2003 skriften "Alla skolor skall vara bra skolor – Regeringens kvalitetsprogram för skolan". Programmets huvudpunkter är sammanfattningsvis följande: mer resurser till skolan, fokus på elevernas inläring i förhållande till målen samt en tydligare information och kvalitetskontroll i alla skolformer och på alla nivåer.

I kvalitetsprogrammet konstateras att det behövs en tydlig kommunikation om elevens studieutveckling för att en elev i grundskolan skall få bästa möjliga förutsättningar att nå målen. Eleven, föräldrarna och lärarna skall tillsammans kunna följa utvecklingen mot målen i läroplanen och i kursplanerna. Det betygssystem som finns i dag fyller en viktig funktion, men ger enligt regeringen alltför ofullständig och sen information om elevernas kunskapsutveckling för att svara mot detta krav.

Regeringen anger i kvalitetsprogrammet att skolan av dessa skäl måste ta ett tydligare ansvar för kommunikationen om elevens studieutveckling under hela skoltiden. Elev och föräldrar har enligt regeringen rätt till tidig och tydlig information. Informationen skall grunda sig på en utvärdering och bedömning av utvecklingen i relation till målen i läroplanen och i kursplanerna för årskurs fem och årskurs nio. Utifrån dessa mål ska läraren allsidigt följa upp och värdera varje elevs kunskapsutveckling för att muntligt och skriftligt kunna redovisa denna för eleven och hemmet.

Många skolor arbetar redan i dag aktivt med att utveckla individuell planering och individuell dokumentation, men det finns ändå ett behov av att systematisera och förstärka informationen. Regeringen har därför tagit initiativ till flera åtgärder för att åstadkomma detta.

Utvecklingssamtal

Utvecklingssamtalen är uppskattade men kan enligt regeringen bli ännu bättre och tydligare. Bestämmelserna om utvecklingssamtal i 7 kap. 2 § första stycket grundskoleförordningen (1994:1194) har därför nyligen ändrats för att den information som lämnas i anslutning till utvecklingssamtalen tydligare skall kopplas till de nationella målen.

Efter ändringen har 7 kap. 2 § första stycket grundskoleförordningen följande lydelse.

Läraren skall fortlöpande informera eleven och elevens vårdnadshavare om elevens skolgång. Minst en gång varje termin skall läraren, eleven och elevens vårdnadshavare samtala om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas (utvecklingssamtal). Informationen bör grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i relation till målen i läroplanen och i kursplanerna samt tydliggöra vilka insatser som behövs för att eleven skall nå målen. Motsvarande ändring har genomförts beträffande specialskolan, sameskolan och särskolan.

Individuella utvecklingsplaner

Regeringen anser att utvecklingssamtalen regelmässigt bör leda fram till framåtsyftande individuella utvecklingsplaner, som anger vad som behöver göras för att eleverna ska nå målen. För elever som redan når målen handlar det om att gå vidare i kunskapsutvecklingen. Planen kan till exempel innehålla överenskommelser mellan lärare, elev och föräldrar om de insatser som kommer att behövas. Om planen dokumenteras blir resultat, rättigheter och skyldigheter tydligare för alla parter. Avsikten med dokumentationen av det som kommer ut ur utvecklingssamtalen är dock inte att de skall användas som omdömen om elevens resultat. Dokumentet skall därför inte vara betygsliknande utan fungera som en plan för fortsatt utveckling och inlärnin.

Regeringen konstaterar bl.a. i skrivelsen Utbildning för kunskap och jämlikhet – regeringens utvecklingsplan för kvalitetsarbetet i förskola, skola och vuxenutbildning att formerna för hur de individuella utvecklingsplanerna skall regleras bör bestämmas först när sekretessfrågorna är klargjorda (skr. 2001/02:188, s. 18 f.). Regeringen har under hösten 2002 tillkallat en särskild utredare med uppgift att göra en översyn av bestämmelserna i sekretesslagen (1980:100) om sekretess i skolan (U 2002:10). Utredaren skall bl.a. undersöka hur sekretessbestämmelserna kan komma att påverka arbetet med individuella utvecklingsplaner. Utredaren skall redovisa sina slutsatser senast den 1 december 2003. Enligt kvalitetsprogrammet är regeringens intention att krav på individuella utvecklingsplaner skall gälla fr.o.m. höstterminen 2004. Redan i dag upprättar många skolor individuella utvecklingsplaner. Utformningen varierar lokalt och så kommer det naturligtvis även att vara vid en författningsreglering av individuella utvecklingsplaner.

Skolhuvudmannen har huvudansvaret för kompetensutveckling i skolan. I den ovan nämnda utvecklingsplanen konstaterar dock regeringen att staten, för att ytterligare stärka de insatser som redan görs, bör stödja kompetensutveckling av lärare när det gäller genomförandet av utvecklingssamtalen och utformandet av de individuella utvecklingsplanerna (skr. 2001/02:188, s. 20). Hur statens insatser kan komma att utformas är ännu för tidigt att säga. Här kan både Myndigheten för skolutveckling, genom sitt utvecklingsstödande arbete, och Statens skolverk, genom t.ex. sin utbildningsinspektion, komma att ha viktiga roller. På specialskolans område bör här framhållas Specialpedagogiska institutets rådgivande verksamhet. I sammanhanget kan även nämnas att Myndigheten för skolutveckling på regeringens uppdrag stödjer ett antal grundskolor med resurser för att utveckla och dokumentera formerna för individuell planering och dokumentation. Avsikten är bl.a. att få fram lärande exempel.

Skriftliga omdömen i grundskolans årskurs nio och specialskolans årskurs tio

Skyldigheten att utfärda ett skriftligt omdöme när slutbetyg skall sättas i grundskolans årskurs nio regleras i 7 kap. 9 § grundskoleförordningen. Under våren 2003 beslutade regeringen om en ändring av paragrafens andra stycke. Ändringen innebar att det numera föreligger en skyldighet att utfärda ett skriftligt omdöme om en elev som inte når upp till de mål i ett ämne (eller i samtliga ämnen i ett ämnesblock) som enligt kursplanen skall ha uppnåtts i slutet av det nionde skolåret. Tidigare behövdes ett initiativ från eleven eller vårdnadshavaren för att ett sådant omdöme skulle utfärdas.

Efter ändringen har 7 kap. 9 § grundskoleförordningen följande lydelse.

Om en elev inte når upp till de mål i ett ämne som enligt kursplanen skall ha uppnåtts i slutet av det nionde skolåret, skall betyg inte sättas i ämnet. Betyg skall inte heller sättas i ett ämnesblock om eleven inte når upp till målen i samtliga ämnen som ingår i ämnesblocket.

I fall som avses i första stycket skall ett skriftligt omdöme om elevens kunskapsutveckling i ämnet eller ämnesblocket ges. Av omdömet kan också framgå de stödåtgärder som har vidtagits.

Omdömet skall undertecknas av läraren.

Motsvarande ändring genomfördes i 8 kap. 9 § specialskoleförordningen (1995:401).

Ett skriftligt omdöme i samband med att grundskolan och specialskolan avslutas styrker den arbetsinsats som eleven har gjort och de kunskaper eleven har, vilket är betydelsefullt för självkänslan och självbilden. Dokumentet beskriver elevens studieutveckling, innehåller information om vilka mål som har uppnåtts under grundskoletiden samt redovisar i förekommande fall vilka stödåtgärder som har satts in. Omdömet blir också en värdefull

information för den mottagande gymnasieskolan, så att eleven i ett tidigt skede kan få det kompletterande stöd som behövs för att han eller hon skall nå minst betyget Godkänd.

Ett annat skäl till den genomförda förändringen är önskemål från många lärare att regeringen skall införa en möjlighet att i grundskolan sätta betyg på steg 1 i moderna språk för elever som inte går vidare till steg 2. Regeringen har emellertid inte valt den vägen. Ett skriftligt omdöme fungerar som en bekräftelse på att eleven ändå har vissa språkkunskaper, även om studierna enligt steg 2 inte är slutförda. Omdömet underlättar också för den mottagande gymnasieskolan att placera in eleven i rätt grupp i de fortsatta språkstudierna. Elevernas motivation för fortsatta studier underlättas, utan de nackdelar som ett beslut om betyg på steg 1 skulle medföra.

Särskolan

Betygssystemet i den obligatoriska särskolan skiljer sig från det som finns i grundskolan och specialskolan. Enligt 7 kap. 3 § särskoleförordningen (1995:206) sätts betyg i grundsärskolan endast om eleven eller elevens vårdnadshavare begär det. Betyg ges inte alls för elever i träningskolan. Eleverna i den obligatoriska särskolan får efter avslutad skolgång intyg om den utbildning de genomgått. Om en elevs vårdnadshavare begär det skall intyget kompletteras med ett allmänt studieomdöme som avser elevens möjlighet att bedriva studier.

Den så kallade Carlbeck-kommittén (U 2002:01) har i uppdrag att se över utbildningen för elever med utvecklingsstörning. I kommitténs uppdrag ingår att vid behov föreslå en mer enhetlig reglering av den obligatoriska särskolan, gymnasiesärskolan och särvux bl.a. vad avser betygssystemens utformning. Frågan om skriftliga omdömen i särskolan kan komma att aktualiseras efter att detta arbete är avslutat.

3. Promemorians förslag

Skriftliga omdömen skall utfärdas i grundskolan och i specialskolan för en elev som, vid andra betygstillfällen än när slutbetyget skall sättas, inte når upp till de mål som lokalt bestämts för ett ämne eller ämnesblock.

I 7 kap. 7 § grundskoleförordningen anges att när betyg sätts innan ett ämne eller ämnesblock har avslutats, skall de kunskaper bedömas som eleven inhämtat i ämnet eller ämnesblocket fram till och med den aktuella terminen. Om en elev inte når upp till de mål som lokalt bestämts för ett ämne eller ämnesblock, skall betyg inte sättas i ämnet eller ämnesblocket. Motsvarande bestämmelser finns i 8 kap. 7 § specialskoleförordningen.

Mot bakgrund av vad regeringen har anfört bl.a. i kvalitetsprogrammet och utvecklingsplanen finns det skäl att ytterligare skärpa kraven på tidig och tydlig information om elevernas studieutveckling. Därför föreslås att det införs en skyldighet att utfärda skriftliga omdömen för elever som inte når de lokala målen när terminsbetyget skall sättas under höstterminen i årskurs åtta och sedan vid därpå följande betygstillfällen under vårterminen i årskurs åtta och höstterminen i årskurs nio. Informationen i anslutning till utvecklingssamtalen i de två årskurser där betyg sätts, behöver kompletteras med tydlig information om vilka moment som eleven har inhämtat och vad som fattas för att de lokala målen skall nås. En elev får då större möjlighet att i fortsättningen inrikta sina ansträngningar mot att nå målen i årskurs nio. Motsvarande förändring föreslås också gälla specialskolans årskurs nio och tio inför slutbetyget i årskurs tio.

Syftet med ett skriftligt omdöme under höst- och vårterminen i årskurs åtta och höstterminen i årskurs nio blir delvis annorlunda än det som gäller för det skriftliga omdömet i samband med slutbetyget i årskurs nio. Här är syftet med omdömet i första hand att det skall användas internt i kontakter mellan elevens olika lärare, mellan lärare och elev och mellan lärare och föräldrar. Till skillnad från utvecklingssamtal och de individuella utvecklingsplanerna omfattar de skriftliga omdömena enbart de elever som ännu inte nått målen. Omdömena kan därför ses som ett riktat instrument för att så tidigt som möjligt fånga upp de elever som har svårigheter att nå målen. Omdömena skall ligga till grund för framtidsytande åtgärder och tillsammans med

utvecklingssamtal och individuella utvecklingsplaner utgöra en samlad insats för att ge alla elever ökade möjligheter att lämna skolan med fullständiga betyg.

För en elev som inte når betyget Godkänd i något eller några ämnen kan det vara lätt att självförtroendet och motivationen sjunker. Det skriftliga omdömet kan då fylla en viktig funktion som ett bevis på att eleven faktiskt har nått vissa mål och har vissa kunskaper och fungera som en stimulans att ta nya tag. Härigenom sätts fokus inte bara på tillkortakommanden och brister.

Det förekommer tyvärr att en del föräldrar av olika skäl inte kommer till skolans utvecklingssamtal. Ett skriftligt omdöme blir ett säkrare sätt att nå alla föräldrar med information. Ett skriftligt omdöme kan också behövas t.ex. som stöd för föräldrar som inte behärskar svenska språket tillräckligt väl för att tillgodogöra sig all information i ett utvecklingssamtal.

När omdömet skall skrivas är avsikten att läraren skall göra sin bedömning i förhållande till de lokala målen och betygskriterierna med utgångspunkt i de kunskaper som eleven redan inhämtat och vad som behövs för att målen skall nås i slutet av årskurs nio respektive årskurs tio. Det är viktigt att omdömet inte ses som ett underkänt betyg eller förefaller alltför ”definitivt”. Betyget Underkänt finns inte i grundskolan och frånvaron av ett betyg i ett ämne innebär att eleven ännu inte nått målen.

I vissa fall kommer det att bli aktuellt med skriftliga omdömen i flera ämnen för en elev. Dessa omdömen kan då komma att fungera som mer pedagogiskt preciserade underlag för den individuella studieplaneringen.

Såvitt kan bedömas kommer inte förslaget i någon större utsträckning att medföra en ökad arbetsbörda för de berörda lärarna. Dels gäller förslaget ett begränsat antal elever, dels bör läraren rimligen ändå ha gjort en bedömning av vilka kunskaper som eleven inhämtat och vad som återstår för att kunna få betyget Godkänd. Utgångspunkten för förslaget är att elever, lärare och föräldrar skall få tydlig skriftlig information som ett stöd i det fortsatta arbetet. Målet är naturligtvis att så många elever som möjligt skall nå de nationella målen i årskurs nio respektive årskurs tio. Med hänsyn till detta kan inte förslaget heller anses medföra några ökade kostnader för kommunerna.

Med anledning av vad som ovan anförts bör nya bestämmelser om skriftliga omdömen införas i grundskoleförordningen respektive specialskoleförordningen. Av bestämmelserna bör framgå att ett skriftligt omdöme om elevens kunskapsutveckling skall ges om eleven inte når upp till de mål som lokalt bestämts för ett ämne eller ämnesblock. Omdömet skall avse det aktuella ämnet eller ämnesblocket och ges vid de betygstillfällen som inte avser slutbetyg. Av omdömet bör framgå vilka mål som uppnåtts i det aktuella ämnet eller ämnesblocket, vilka kunskaper eleven har inhämtat och vad som återstår för att eleven skall nå målen i ett ämne eller i ett ämnesblock och därmed få ett betyg. Omdömet skall undertecknas av läraren.